

Ještě jeden pohled na problém rozvodu a nového manželství

WILLIAM M. WACHTEL, M.A.

Rozvod se v moderní společnosti stal vážným a rozšířeným problémem. Rozvrácené rodiny a domácnosti s jedním rodičem se v dnešní době staly samozřejmostí. Odhaduje se, že alespoň polovina všech manželství ve Spojených státech končí rozvodem. My, kteří věříme Bibli a víme, že Bůh zamýšlí manželství jako trvalý vztah, jsme zděšeni tímto hroucením rodinné jednotky a výsledným působením na děti a na společnost jako celek.

Při reakci na tento hrozný společenský problém dospěli někteří křesťané k závěru, že rozvod nejenže v Písmu není povolen, ale že nové manželství po rozvodu je hrozným hříchem, který může být odpuštěn jedině tehdy, když se strany nového manželství rozvedou a žijí sami nebo se smíří se svými původními druhy. Když dospěli k tomuto závěru, nabyli přesvědčení, že Ježíš Kristus chápal pojem "rozvod" způsobem, který znamenal, ne rozvázání nebo zrušení manželství, ale jednoduše odloučení od manželských partnerů – s myšlenkou, že jsou z Božího pohledu dále vázáni být spolu, dokud jeden z nich nezemře.

Tento článek se snaží prozkoumat, co v Bibli a v historické zkušenosti Izraele pod mozaickým zákonem znamená pojem "rozvod". Snaží se také určit, zda byl v Novém zákoně, zejména v učení Pána Ježíše a apoštola Pavla, význam toho pojmu změněn. Díky takovému zkoumání biblických údajů lze doufat, že mohou být vyvozeny závěry týkající se záležitosti rozvodu a nového manželství v našich dnech, zejména pokud jde o křesťanské věřící, jejichž životy byly přímo nebo nepřímo poznamenány či ovlivněny rozvodem.

I. ETYMOLOGIE SLOVA "ROZVOD"

Zkoumejme nejprve starozákonní hebrejské slovo pro rozvod. Je to *k'rithuth*, podstatné jméno odvozené ze slovesa *karath* - "odříznout, zkrátit" (Brown, Driver & Briggs, *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*). Přezkoumání textů ve Starém zákonu, kde je toto sloveso použito, ukazuje, že "odříznutí" znamenalo přerušování spojení mezi věcmi nebo lidmi. Už nebyli drženi pospolu: to, co je spojovalo, bylo nyní odděleno, rozlomeno na části.

Může být vyšetřeno několik příkladů. V Genesis 9:11 je potopa popsána jako ta, která "odřízla"¹ lidi světa od žijících nazemí. Už nebyli spojeni se životem ani s pozemskými záležitostmi, protože zemřeli. V Genesis 17:14 je hebrejský muž, který nebyl obřezán, popsán jako "odříznutý"¹ od svého lidu, izraelského smluvního národa. Jeho spojení s tímto národem je odděleno, protože nepřijal obřezku. To jsou jen dva z mnoha příkladů, které by mohly být uvedeny, aby ukázaly, že *karath* zahrnuje přerušování spojení.

K'rithuth, pak hebrejské slovo pro "rozvod" znamená, že manželské pouto bylo přetrženo, rozpojeno nebo rozřáto. Slovo samo o sobě nepopisuje, proč ani jak se rozdělení uskutečnilo, prostě, že k němu došlo. Je ponecháno na různých pasážích Písma, které se zabývají tím, jak a proč.

Řecké slovo, které označuje "rozvod" v Novém zákoně, *apostasion* – často používané v koiné řečtině k vyjádření myšlenky zřeknutí se – "jasně nejbližší slovo, které mělo být použito, aby představilo hebrejské rčení" (Moulton & Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*). Jiné myšlenky naznačené tímto slovem jsou "vzdání se", "opuštění", "zřeknutí se vlastního nároku" (Arndt & Gingrich, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*). Etymologie slova může být nápomocná při snaze pochopit jeho význam a jako svůdný prostředek k nazírání, jak se určitým způsobem začalo používat, ale

¹ Z českých překladů se drží tohoto podání jedině *Překlad nového světa*, který se opírá o anglické doslovné překlady.

nakonec rozhoduje samotné používání slova, co vlastně znamená pro lidi, kteří je používají. Abychom skutečně pochopili, jak s "rozvodem" nakládá Bible, musíme podívat na texty, které je probírají.

II. ROZVOD POD ZÁKONEM: ODLOUČENÍ NEBO ZRUŠENÍ?

První zmínka o rozvodu v Mojžíšově zákoně se nachází v Levitiku 21:7. Knězi je zakázáno, aby si vzal ženu "odloženou" (KJV) svým manželem či s ním "rozvedenou" (NIV). Uvedeným důvodem je, že kněz má svatý úřad před Bohem. Nemůže se oženit ani s vdovou či prostitutkou, ale pouze s pannou (Lev 21:14). V *Starém zákoně* však neexistuje žádný zákon, že jiní muži, muži, kteří nejsou kněžími, se nemohou oženit s vdovami nebo rozvedenými ženami, nebo dokonce s prostitutkami (Ozeáš to udělal!).

Dcera kněze provdaná za nekněze se vzdává práva jíst z kněžského jídla, dokud neodvodí nebo není *rozvedena* a také nemá děti (Lev 22,12). Dále "jakýkoli slib nebo povinnost, který na sebe vzala vdova nebo rozvedená žena bude závazný pro ni" *osobně* (Num 30:9), na rozdíl od slibů a povinností *vdané* ženy nebo mladé ženy žijící v domě svého otce (Num 30:3-8, 10-16), jejichž sliby jsou odkázány na manžela nebo na otce.

Pokud si muž vezme manželku, má s ní vztahy, pak se rozhodne, že ji nechce a obviní ji z toho, že nebyla panna, když se s ní oženil – pokud se jeho obvinění ukáže jako nepravdivé, nemůže se s ní rozvést až do své smrti (Deut 22:13-19). Pokud muž znásilní pannu, která není zasnoubená, a oni jsou objeveni, musí zaplatit jejímu otci pokutu, oženit se s dívkou a "nikdy se s ní nemůže rozvést" (Deut. 22:28, 29).

Všechny tyto pasáže vytvářejí jasný kontrast mezi stavem manželským a rozvedeným. Jakmile došlo k rozvodu, jsou strany považovány za osoby, které již nejsou spojeny jako manžel a manželka, a odpovědnosti, které vzájemně mezi sebou měly, byly "odříznuty". Rozvod je uvolnil z jejich bývalého spojení. Toto je považováno nejen za hebrejský zvyk, ale za akt zákona od Boha skrze Mojžíše. To, že Židé to tak chápali, je zřejmé z jejich historické praxe (pokračující až do našich dnů), jež uznává oddělenost a zrušení spojení rozvedené osoby s bývalým manželem a *svobodou uzavírat manželství s novým manželem*. V židovské praxi se manželství a rozvedení považují za dvě vzájemně se vylučující situace.

Dokonce ani skutečnost, že některým mužům v konkrétních situacích bylo zakázáno rozvést se s manželkou, jak je uvedeno výše, neznamená, že jiní muži byli pod tímto zákazem. Někteří muži se tak nemohli rozvést; ale ve *Starém zákoně* neexistuje žádný zákon, že muži, kteří *mohli být rozvedeni, se nemohou znovu oženit*.

V tomto okamžiku musíme vzít v úvahu onu hodně diskutovanou pasáž v Deuteronomiu 24:1-4. Je tam ustanovení, že muž, který "nalezne něco neslušného" ohledně své manželky, ji může propustit s osvědčením o rozvodu. Po takovém rozvodu si ona může vzít druhého manžela, ale pokud se s ní také ten rozvede, nemůže se znovu vdát za svého prvního manžela. "To by bylo odporné v očích Pána. Nepřivádějte hřích na zemi, kterou vám Pán, váš Bůh, dává jako dědictví" (v. 4).

Navzdory spletitější při ohledně tohoto textu nevidíme v rámci samotného textu žádné odsouzení ani druhého manželství, ani stran tohoto manželství. Jediným zmíněným zákazem – a to, že je hříchem vůči Bohu – je, že se rozvedená žena nesmí vrátit ke svému bývalému manželovi. Rabíni chápali, že tento zákaz je za účelem odsouzení "snadného přechodu ženy mezi jedním a druhým manželem, což musí vždy znamenat určitou degradaci ženského ideálu a mohlo by vést ke skutečnému cizoložství, ačkoli *formalita* zákona by byla respektována" (*Soncino Commentary, Pentateuch and Haftorahs*, 850).

Ježíš, ovšem, podrobně komentoval tuto pasáž v Deuteronomii 24, ale ušetříme si diskusi o tom doté doby, než vezmeme v úvahu novozákonní učení o otázce rozvodu a případného nového sňatku jako celek. Faktem zůstává, že starozákonní právní úprava v této záležitosti ani nezakazuje rozvod (s dvěma výjimkami) ani odsuzuje nové manželství, a budeme to považovat za skutečnou výzvu pro pokus dokázat to i jinak.

Prorok Malachiáš hovoří o rozvodu jako o něčem, co Bůh "nenávidí" (2:16), ačkoli On sám považoval za nezbytné "rozvést se" se svou "manželkou" Izraelem kvůli jejím duchovním "cizoložstvím" (Jer 3:8; srv. Iz 50:1) - kvůli její nevěrnosti vůči Němu jako jejímu Bohu. Příběh proroka Ozeáše ukazuje Boží neochabující lásku vůči svému nevyzpytatelnému národu a svému záměru, aby s ním znovu "vstoupili do manželství" (kapitola 2).

Navzdory všem izraelským modlářstvím, následováním falešných bohů jako jejich "milenci" (2:5), se národ nikdy oficiálně nezasnoubil s nikým jiným než s Jahvem, jenž byl jejich Bůh. Ve skutečnosti se poučili z velké lekce v Exilu, jak si všimli historici, že Bůh Izraele byl jediným pravým Bohem. Ježto národ nikdy nepřijal polyteismus za své náboženství jako jejich sousedé, pro ně zůstala otevřená cesta, aby se jednoho dne opět spojili se svým původním "Manželem". Tímto způsobem velké učení o obnově Izraele nachází potvrzení v "rozvodu" s Bohem a v "novém sňatku" mezi Ním a jeho starodávným smluvním národem. Je to pozoruhodný příklad toho, jak může Bůh přivést dobro ze zlého, jak naznačuje Římanům 8:28 a prohlašuje Genesis 50:20.

Údaje Starého zákona tedy podporují závěr, že pod mozaickým zákonem nebyl rozvod prostě odcizením manželů, ale spíše rozpadem a zrušením manželského pouta. Zajímavý příklad této skutečnosti lze nalézt v historii těch, kteří se vrátili do země Izraele po exilu (Ezra 10). Mnozí z nich, dokonce i kněží, se oženili s cizími (pravděpodobně pohanskými) manželkami v rozporu se zákonem (Deut 7:1-4). Byli žádáni, aby se s nimi rozvedli a poslali je pryč. Manželské pouto bylo v těchto případech jasně zrušeno a kdo bude říkat, že tito muži – nyní rozvedení – si nemohli legálně vzít jiné manželky mezi dcerami Izraele?

III. CO ŘEKL O ROZVODU JEŽÍŠ?

V kázání na hoře (Matouš 5-7) se Ježíš vyslovil k otázce rozvodu. Nejprve rozšiřuje rámec cizoložství tak, aby zahrnoval víc než sexuální spojení s ženou, která není něčí manželkou. Dokonce i dívat se na takové ženy chtivě znamená, že člověk "s ní již ve svém srdci spáchal cizoložství" (5:28). Ježíš je znepokojen vnitřním, duchovním stavem člověka, nikoliv jen právní stránkou viditelného skutku. Pán dále cituje Deuteronomium 24:1: "Každý, kdo se rozvádí se svou ženou, musí jí dát potvrzení o rozvodu" (5:31). Ale dodává, že člověk, který tak jedná, pokud mu nebyla nevěrná, "jí způsobí, že se dopustí cizoložství a každý, kdo se ožení s tak rozvedenou ženou, se dopustí cizoložství" (5:32).

Podivnou věcí ohledně tohoto tvrzení je, že se zdá být vážným omylem ze strany těch, kteří je přeložili z řečtiny do angličtiny. Ve verši 28 používá Ježíš *aktivní* formu slovesa "spáchat cizoložství" (*moicheuo* nebo *moichao*), ale ve verši 32 se náhle přepne na *pasivní* formu (infinitivní *moicheuthenai* a určitý tvar *moichatai*). Několik komentátorů si všimlo tohoto přepnutí a ptalo se, proč to překladatelé a slovníkáři zřejmě ignorovali.

R.C.H. Lenski připomíná, že "se nepodniká žádný pokus dokázat, že pasivní formy tohoto slovesa mají stejný význam jako aktivní. Přesto pasivní *moicheuthenai* je překládán 'dopustit se cizoložství' (aktivní). To se děje přidáním vsuvky: 'způsobuje jí, že se dopustí cizoložství (v případě, že se znovu vdá.)' Ale tato vsuvka je neobhájitelná. Kdy se tato žena stala tím, co říká Ježíš? V okamžiku, kdy ji manžel vyhání, ať se znovu vdá nebo ne. . . . Mělo by být také jasné, že Ježíš zde cílí na manžela, který vyhání svou ženu. Čím je žena vinna? Ježíš nemá proti ní žádné obvinění. Je to ona, komu je ukřivděno; právě to udává pasivum, a dvojnásobně tak s *poie* před ním. Ježíš zde ukazuje, proti komu tento zlý manžel hřeší: nejprve proti své nevinné a bezmocné ženě a za druhé proti každému, kdo by později mohl svolit ke sňatku s ní (proto druhé pasivum *moichatai*)" (*The Interpretation of St. Matthew's Gospel*, 232-33).

Jako způsob, jak vyjádřit v angličtině to, co obsahuje řecké pasivum v tomto textu, Lenski navrhuje překlad: "Říkám vám, že každý muž propouštějící svou ženu bez příčiny smilstva, způsobuje, že je stigmatizována jako cizoložnice; a ten, kdo se ožení s tou, která byla propuštěna, je stigmatizován jako cizoložník." Dodává: "Nic v Ježíšových slovech nezakazuje, aby se taková žena (nebo, v případě, že je tento případ obrácený, takový muž) znovu vdala. Takový zákaz se často předpokládá, ale je bez záruky spočívající na Ježíšových vlastních slovech. Právě tento předpoklad vedl k běžnému špatnému překladu" (str. 233-34).

Muž, kterého Ježíš popisuje jako rozvádějícího se se svou ženou za takových okolností, "činí" ji cizoložnicí ve stejném smyslu jako ti, kteří nevěří Bohu, Ho "činí" lhářem (1 Jan 1:10; 5:10). Bůh není v žádném smyslu lhář, ale je učiněn, aby se takovým zdál. Podobně žena není cizoložnicí ani její druhý manžel cizoložníkem; ale jsou učiněni, aby se takovými zdáli, jednáním jejího prvního manžela, jenž ji vyhání; a tím ji způsobuje, že vypadá v očích druhých jako vinná. Musíme trvat na tom, že tvrzení, že se stává cizoložnicí předpokládaným druhým sňatkem, musí spoléhat na to, co je ve skutečnosti ryzím předpokladem, a že takové tvrzení nezohledňuje pasivní formy slovesa.

William Luck souhlasí s Lenskim, že pasivum naznačuje nespravedlivé stigma cizoložství na rozvedené ženě, ale tvrdí, že je zahrnuto ještě více. "Stigma není jediným, ani nejdůležitějším problémem, který je po ruce. ... Domnívám se, že jen pasivní infinitiv aoristu je schopen – jen jako pár slov – předat myšlenku jak Malachiáše 2, tak Deuteronomia 22:19." Vysvětluje: "Kontext nás neúprosně táhne k závěru, že žena *zakouší* přestupek cizoložství v případě rozvodu. ... Farizeové považovali manžela z Deuteronomia 24:1 za spravedlivého a ženu za vinnou a pošpiněnou. Ježíš to obrátil, když říká, že muž, který využil ústupek z Deuteronomia, je vinen cizoložstvím a žena je mravně čistá, i když byla stigmatizována. ... Hlavním záměrem Deuteronomia 24:1-4 a Matouše 5:31-32 je ochránit ženu před bezcitným manželem, který má záludný sklon zacházet s ní jako s movitým majetkem. Deuteronomium 24 zdůrazňuje ochranu nevinné ženy. Matouš 5 zdůrazňuje trestuhodnost rozvádějícího se manžela" (*Divorce and Remarriage*, 108, 109).

IV. JEŽÍŠ, FARIZEOVÉ A ROZVOD

V Matoušovi 19:1-12 a Markovi 10:1-12 jsme svědky jednoho z Ježíšových proslulých sporů s farizeji, tentokrát ohledně otázky rozvodu. Komentátoři vždy poukazují na to, že mezi farizeji existovaly dva myšlenkové směry týkající se rozvodu – Hillelův dovolující muži rozvést se s manželkou z jakéhokoli důvodu, a Šammaiův dovolující muži tak jednat jen v případě jejího cizoložství. Aby dostali Ježíše k vyjádření k této diskutované otázce, zeptali se ho: "Je pro člověka zákonné, aby se rozvedl s manželkou z jakéhokoli důvodu?" Pokud by Ježíš řekl: "Ano," postavil se přímo na stranu Hillelitů, a tak si odcizil Šammaity. Ježíš se ovšem nestaral o líbivé muže bez ohledu na to, jak jsou populární nebo mocní. Jeho posláním bylo vždy konat Boží vůli a učit a vysvětlovat Boží vůli každému, kdo by naslouchal.

Poněvadž farizeové zmínili Zákon, Ježíš jim připomněl, že dávno před zákonodárstvím Deuteronomia 24 zákon říkal, že Bůh stvořil muže a ženu, aby se stali jedním tělem (Gen 2:24), což naznačovalo, že Božím jasným záměrem je, že by manželství mělo být *trvalým* vztahem. Kristus prohlašuje: "Proto, co Bůh spojil, ať člověk nerozděluje." Tím, co Ježíš řekl, položil důraz na to, kam patří: ne na možný rozvod (zájem farizejů), ale na trvalé manželství. Nicméně neřekl, že člověk nemůže oddělit ani roztrhnout vztah, ale že by to *opravdu neměl* dělat. ("Ať nerozděluje" se někdy čte jako "nemůže rozdělit", což potom znamená, že lidé jednoduše nemohou dosáhnout platného rozvodu – ale studium jiných příkladů "ať ne..." odhaluje, že se jedná o chybný výklad; srv. Gal 5:26; 6:9; Ef 4:26.)

To vyvolává otázku, zda Ježíš změnil význam slova "rozvod", takže už neznamena rozloučení nebo zrušení manželství, jak tomu bylo ve Starém zákoně. V této pasáži není žádné svědectví, že to dělá, a bylo by zvlášť-

ní, kdyby to učinil, aniž by varoval posluchače, že význam slova se nyní změnil! Ne, rozvod znamená to, co vždycky. Otázka skutečně má co do činění s *okolnostmi*, které dovolují nebo nedovolují rozvod. Není poctivé bez důkazu zakládat něčí názor na údajné změně významu.

Když mají farizeové výhrady ke Kristovu důrazu na trvalost manželství, uvádějí Mojžíšův "příkaz" poskytnout potvrzení o rozvodu. Pán jim musí připomenout, že to nebyl příkaz, ale ústupek: "Mojžíš vám to *dovolil*." Nepopírá, že se rozvody stávaly – platné rozvody, které rušily manželství a povolovaly nové manželství. Prohlašuje však, že důvodem tohoto ústupku byla bezcitnost mužů, a proto bylo nutné, podle všeho, chránit ženy, které byly zavrženy svými manžely bez řádných důvodů. Jako vždy se Pán zajímá spíše o skryté pohnutky – "myšlenky a záměry srdce" (Heb 4:13) – než o viditelné skutky; a má vždy starost jak ochránit nevinné a zranitelné.

Pak dodává: "Ale nebylo to tak od počátku." Stále platí, že trvalé manželství je Boží ideál a rozvod je zjevné zmaření tohoto ideálu a jako takový je to hřích nebo výsledek hříchu jednoho nebo obou partnerů. Boží problémem s člověkem je problém HŘÍCHU, bez ohledu na to, jaký ten hřích může být. Jak se Bůh zabývá hříchem? Buď odpuštěním po našem vyznání a pokání (1 Jan 1:9), nebo zničením hříšníka ve druhé smrti. Existuje však pouze jeden neodpuštělný hřích (Mat 12:31) a není jím ani rozvod ani nové manželství.

Ježíš dále říká, že ten, kdo se rozvede s manželkou a ožení se s jinou ženou, je vinen cizoložstvím, pokud mu jeho první manželka nebyla nevěrná (Mat 19:9 - kritické řecké texty a moderní anglické verze vynechávají slova nacházející se v AV: "Kdož se žení s tou, jež je odložena, opravdu páchá cizoložství"). Pozornost je znovu, stejně jako v Matoušovi 5:32, upřena na to, co manžel dělá věrné manželce, když se s ní rozvádí. On zrazuje jí, a to znamená, že to dělá, protože chce další ženu a je ochoten se zbavit své ženy, aby si vzal druhou ženu. Tato zrada z jeho strany je čin cizoložství. Totéž by platilo ve starověké římské a moderní americké společnosti, kdyby se manželka rozvedla se svým věrným manželem – a Markovo evangelium se zabývá hříchem *manželčiny* zrady svého manžela, když tak jedná ona (10:12).

Je pravda, že Markova zpráva (10:11) neobsahuje dodatek o výjimce týkající se nevěry manželky, obsažený v Matoušovi 5 a 19, ani Lukáš 16:18 ne. Ale výjimky nejsou vždy uváděny s obecnými pravidly. Lukášova zpráva například se hlásí k tomu, že mluví o starozákonním zákonu (verš 17) - zákon, který obsahuje ustanovení pro rozvod, ve skutečnosti výjimky z obecného pravidla, že manželství je doživotní. (Článek tohoto autora, *Divorce and Remarriage*, rozvíjí rozsáhleji téma výjimek souvisejících s obecnými pravidly.) Nemůžeme stavět Písmo proti Písmu ignorováním výjimek uvedených v některých textech jen proto, že nejsou uvedeny v jiných.

Chápeme tudíž, že Ježíš nevydává nové právní předpisy týkající se rozvodu, ani nemění starozákonní význam rozvodu. Koneckonců, neříkal, že nepřišel zničit zákon, ale ho naplnit (Mat 5:17)? Jako vždy spíše zdůrazňuje, jaké jsou skutečně důležité a věčné záležitosti – duchovní záměr zákona a vnitřní srdce lidské bytosti. Všechno to zahrnuje myšlenky a city a touhy, které motivují člověka k tomu, co dělá, neboť ze srdce "jsou prameny života" (Příslaví 4:23). Věrný manžel nebo manželka, kteří byli zrazeni rozvádějícím se chotěm (rozvod zrušil manželství), již nejsou vázáni k tomuto partnerovi, ale jsou volní. Všimneme si, jak apoštol Pavel dále rozvíjí tento princip.

V. JAK ŘEŠÍ ROZVOD A NOVÝ SŇATEK PAVEL?

Pavel začíná svou diskusi o těchto záležitostech (1 Kor 7) nezbytnou úvahou: "Protože je tolik nemravnosti, měl by každý muž mít svou manželku a každá žena svého manžela" (v. 2). Opakuje Boží vlastní rozhodnutí, že "není dobré, aby byl člověk sám" (Gen 2:18). Pokud je křesťan zbaven manželského partnera tím, že

ovdověl, je mu jasně dovoleno znovu vstoupit do manželství, ale pouze s jiným věřícím (v. 39). Otázkou nyní je, zda rozvedená osoba – a ukázali jsme, že existuje rozvod, který Bůh uznává – může znovu uzavřít sňatek, zda může být spojen s novým partnerem. Pavel opakuje, co Pán Ježíš učil: manželka nemá opouštět svého manžela ani manžel svou manželku (v. 10, 11), tj. manželství je doživotní. To je pravidlo, založené na Božím ideálu pro manželství.

Pak se Pavel ujímá několika možností, které ovlivňují základní princip. Co když jeden z manželů je křesťan a druhý není? Pokud je nevěřící ochoten dále žít s věřícím, věřící by měl v manželství s touto osobou – manželství má být trvalé. Ale pokud nevěřící opouští věřícího, ať odejde. "Věřící muž nebo žena není za takových okolností vázán; Bůh nás povolal žít v míru" (v. 15). Ale co Pavel míní slovem "vázan"?

V 2. verši jsme si všimli, že začal svou diskusi poukazem na to, že problém nemravnosti a přirozeného pudu po sexuální spojení diktují, že každý muž by měl mít manželku a každá ženu manžela (ne pokud, jak zdůraznil Ježíš i Pavel, tito lidé mají dar celibátu, Mat 19:10-12, 1 Kor 7:7-9). *Ovdovění* jistě osvobodí manžela nebo manželku od vazby na zesnulého partnera (v. 39). Ale ve verši 15 Pavel říká, že *opuštění* znamená také to, že partner, jehož manželský druh opustil, už není "vázan" k tomuto manželskému druhovi, tj. rozvod, který rozloučí nebo zruší manželství, je nyní k dispozici. Z toho vyplývá, že opuštěný je nyní volný k tomu, aby znovu uzavřel sňatek s někým jiným, protože "každý muž má mít svou manželku a každá žena svého manžela." Za takových okolností je kruté trvat na tom, aby opuštěný partner od té doby žil bez manželského druha, ledaže by nějak dokázal získat odešlého manžela, aby se vrátil.

Ve verši 27 Pavel popisuje člověka, který je "přivázan k manželce", a radí, že by se neměl snažit, aby byl uvolněn, tj. rozveden (NIV) - očividně, neměl by se snažit *ovdovět*. Pak říká: "Byl jsi zproštěn ženy? Nehledej ženu." Slovesa, která používá, a mluvnické časy těchto sloves ukazují, že staví do protikladu stav manželský (*dedesai gunaiki* - "Byl jsi vázán k manželce") a stav *rozvedeného*, protože *lelusai apo gunaikos* v bezprostřední posloupnosti říká: "Byl jsi osvobozen od manželky?" (Gramaticky a v tomto bezprostředním kontextu to nemůže znamenat, "Jsi člověk, který nikdy nebyl v manželství?"). Radí: "Nehledej [další] manželku." Ale pak říká ve verši 28 "Ale jestliže vstoupíš do manželství, nezhřešil jsi." Jeho obecná rada v kontextu je vyhnout se manželství, pokud je to možné, a nehledat jiného manželského druha "kvůli *současné krizi*" (v. 26). Platně rozvedené osoby však mohou znovu vstoupit do manželství, jak jsme již viděli; a pokud ano, Pavel říká, že "nezhřešili".

Verš 39 zabývající se novým manželstvím vdov nesmí být používán k tomu, aby učil, že jedinou okolností, která ruší manželství, je smrt, protože Pavel říká, že "*manželka*", nikoliv rozvedená, je zákonem vázána ke svému manželovi, dokud žije. V tomto bodu nezmiňuje, jak tomu bylo ve verši 27, ty, kteří byli rozvedeni, a už dál tudíž nejsou navzájem "manželem" a "manželkou". Totéž platí v jeho příkladu v Římanům 7:2, 3. Zákonem v každém případě je to, co Bůh předal na začátku – v tom smyslu, že manželství je zamýšleno tak, aby bylo trvalé. Výjimkou z této stálosti, zde zmíněnou, je smrt, která ruší manželské pouto. Výjimkou, která zde zmíněna není, ale ve skutečnosti je uvedena jinde, je platný rozvod – který stejně jako smrt skutečně rozbíjí nebo ruší manželské pouto!

VI. ZÁVĚR

Je zřejmé, že krátký dokument může sotva začít zvažovat všechny záležitosti týkající se rozvodu a nového manželství – dokonce i jen na základě Písma samotného – mnohem méně pokud se týká aktuálních právních a společenských zřetelů a problémů. Autor nepředstírá, že odpověděl na všechny otázky nebo že se dotkl mnoha souvisejících záležitostech, protože ani rozsáhlé knihy o této problematice nebyly schopny tak učinit.

Naším pokusem bylo pouze "podívat se" na toto téma a poukázat na některé záležitosti, které možná unikly pozornosti.

Zdá se být jasné, že Bible odhaluje takovou věc, jakou je platný rozvod – rozvod umožňující nové manželství – zatímco současně Písmo trvá na tom, že Bůh touží a zamýšlí, aby manželství bylo trvalým vztahem. Rozvod, stejně jako všechny ostatní lidské problémy, je výsledkem hříchu; ale Bůh veškeré milosti ví, jak se vypořádat s lidským hříchem soucitným, láskyplným způsobem jako Spasitel, stejně jako – v konečném důsledku – přísným způsobem jako Soudce.

Odpovědností církve je projevovat obě strany Boží povahy – na jedné straně pomáhat proječováním soucitu a pochopení a bezpodmínečné lásky těm, kteří se potýkají s problémy nešťastného manželství nebo s rozvodem nebo s citovou potřebou po novém manželství; na druhé straně ozřejmovat, že Bohu působí bolest manželé nebo manželky, kteří jednají zrádně se svým partnerem, neboť tato zrada, není-li jí litováno, musí vyvolat Boží rozsudek.

Není nutné ani biblické, aby církev přijímala lehkomyšlnou politiku vůči rozvodu a novému manželství na jedné straně nebo vynucovala absolutní zákaz na straně druhé. Bůh se zabývá lidmi právě tam, kde je nachází, a pak odtud pokračuje, aby změnili svůj život k lepšímu; nám, jako věřícím, je předána stejná zodpovědnost. Budeme v lepším postavení, jak řešit problémy rozvodu a nového sňatku, pokud nejen chápeme, co Bible učí v těchto oblastech, ale také, pokud uskutečníme toto učení s velkou láskou a trpělivostí, se varujeme za každou cenu legalizmu a odsuzujícímu postoji, jenž jenom odvádí lidi od Boží milosti a lásky.

Litatura

Cohen, A., ed., *The Soncino Books of the Bible: Pentateuch and Haftorahs*, Soncino Press, 1952.

Dobson, Edward, *What the Bible Really Says About Marriage, Divorce and Remarriage*, Fleming Revell, 1986.

Duty, Guy, *Divorce and Remarriage*, Bethany House, 1983.

Efird, James, *Marriage and Divorce*, Abingdon, 1985.

Ellisen, Stanley, *Divorce and Remarriage in the Church*, Zondervan, 1980.

Heth, William, and Wenham, Gordon, *Jesus and Divorce*, Hodder and Stoughton, 1984.

House, Wayne, ed., *Divorce and Remarriages: Four Christian Views*, InterVarsity, 1990.

Keener, Craig, *...And Marries Another*, Hendrickson, 1991.

Laney, J. Carl, *The Divorce Myth*, Bethany House, 1981

Lenski, R.C.H., *The Interpretation of St. Matthew's Gospel*, Wartburg Press, 1943.

Luck, William, *Divorce and Remarriage: Recovering the Biblical View*, Harper & Row, 1987.

MacArthur, John, *On Divorce*, Moody Press, 1983.

Murray, John, *Divorce*, Presbyterian & Reformed Pub., 1961.

Richards, Larry, *Remarriage: A Healing Gift from God*, Word Books, 1981.

(Autor velmi děkuje Davidu Opelovi, Wenatchee, WA za pomoc při sestavení tohoto seznamu literatury.)